

УДК 339.976.2

Вінська О.Й.

*кандидат економічних наук, доцент
Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

ОСОБЛИВОСТІ МЕХАНІЗМУ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ СПІЛЬНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЄС

PECULIARITIES OF AN ECOLOGIZATION MECHANISM OF THE COMMON AGRICULTURAL POLICY IN THE EU

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено основні цілі, завдання та механізми досягнення стратегії ЄС «Європа-2020» та виокремлено її екологічну компоненту. Визначено роль сільського господарства у збереженні природних ресурсів Європейського Союзу. Виявлено особливості екологічної складової у багатофункціональній аграрній моделі об'єднання. Досліджено особливості сучасного регулювання сільського господарства ЄС та проаналізовано інтеграцію екологічних принципів у систему підтримки в рамках спільної аграрної політики угруповання.

Ключові слова: Європейський Союз, стратегія «Європа-2020», спільна аграрна політика, зелений платіж, перехресна відповідність.

АННОТАЦИЯ

В статье исследованы основные цели, задачи и механизмы достижения стратегии ЕС «Европа-2020» и выделена ее экологическая компонента. Определена роль сельского хозяйства в сохранении природных ресурсов Европейского Союза. Выявлены особенности экологической составляющей в многофункциональной аграрной модели объединения. Исследованы особенности современного регулирования сельского хозяйства ЕС и проанализирована интеграция экологических принципов в систему поддержки в рамках общей аграрной политики группировки.

Ключевые слова: Европейский Союз, Стратегия «Европа-2020», общая аграрная политика, зеленый платеж, перекрестная ответственность.

ANNOTATION

The basic goals, objectives and mechanisms to achieve the EU strategy «Europe 2020» are researched and its environmental component is singled out. The role of agriculture in the preservation of natural resources of the European Union is defined. The features of the environmental component in multifunctional agricultural model of the union are shown. The features of the current regulation of the EU agriculture are investigated and integration of environmental principles in the support system under the common agricultural policy of the group is analyzed.

Keywords: European Union, Strategy «Europe-2020», Common agricultural policy, green payment, cross-compliance.

Постановка проблеми. Європейський Союз є найуспішнішим інтеграційним об'єднанням сьогодення. Незважаючи на ряд внутрішніх проблем, які вимагають негайного вирішення, вдала трансформація країн Центрально-Східної Європи в процесі конвергенції з ЄС посилює прагнення багатьох держав приєднатися до нього та свідчить про його безумовну привабливість як гаранта модернізації економіки, забезпечення добробуту населення та підтримання добросусідських відносин між країнами-членами.

Запорукою глобальної конкурентоспроможності Європейського Союзу виступають серед-

ньострокові стратегії та відповідні семирічні фінансові перспективи, які забезпечують виконання затверджених цілей. Наразі ЄС функціонує згідно стратегії «Європа-2020», яка передбачає утвердження стійкого, розумного та всеохоплюючого розвитку країн – членів цього угруповання, відтак, усі спільні політики мають адаптуватися до виконання вищезазначених цілей. У цьому контексті важливим є дослідити особливості реформування спільної аграрної політики ЄС, яка отримує майже половину європейського бюджету та характеризується значною політичною, економічною та соціальною значущістю.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження екологізації аграрного виробництва знайшло своє відображення у працях зарубіжних та вітчизняних вчених. О.В. Бігдан та О.В. Хомаківська займалися розробкою методології механізму екологізації сільськогосподарського виробництва [1], Ю.О. Чухліб досліджував питання розробки стратегії екологізації сільськогосподарського виробництва [2], Л.М. Магас та О.Р. Тимчишин розглядали регіональний аспект екологізації сільського господарства [3], Х. ван Зейтс аналізував вплив екологізації аграрної політики на біорізноманіття в ЄС [4], А. Халл та К. Дорай переймалися питаннями інновацій задля стійкого розвитку аграрного сектору [5]. Тим не менше, недослідженим залишається питання ефективності механізму екологізації аграрного виробництва в ЄС.

Мета статті полягає у дослідженні механізму екологізації спільної аграрної політики Європейського Союзу в процесі трансформації об'єднання згідно стратегії «Європа-2020».

Виклад основного матеріалу дослідження. Загострення глобальної екологічної проблеми змушує країни-лідери здійснювати ряд заходів задля зменшення негативного антропогенного впливу на довкілля. В авангарді цього процесу знаходиться саме Європейський Союз, який має найвищі екологічні стандарти в світі, а відтак, визначив стійке зростання одним з пріоритетів стратегії «Європа-2020». Інтеграція цілі стійкого зростання у середньострокову стратегію розвитку ЄС передбачає постійне зменшення викидів у навколишнє середовище, посилення

ефективності використання наявних ресурсів, а також поступове підвищення використання альтернативних джерел в структурі енергетики. Передбачається, що вищезазначені заходи розірвуть зв'язок між зростанням ВВП країн – чле-

нів Європейського Союзу та збільшенням викидів, які забруднюють довкілля (рис. 1).

Більше 50% території Європейського Союзу припадає на землі сільськогосподарського призначення – посівні площі та пасовища. Саме тому аграрному сектору відводиться ключова роль як у землеуправлінні, так і у збереженні природних ресурсів. Аграрне виробництво має здійснюватися з огляду на збереження, покращення та захист якості водних ресурсів, ґрунтів та повітря. Важливим є також розвиток біорізноманіття та посилення екологічної цілісності ландшафтів, які роблять сільську місцевість привабливою не тільки для розвитку бізнесу, але й для життя та відпочинку [7; 8]. Саме тому питання інтеграції екологічних принципів в спільну аграрну політику (САП) є суттєвим викликом для ЄС. З одного боку, зростання населення світу та підвищення цін на аграрну дає економічні стимули для збільшення виробництва, з іншого – важливість збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь та попит на безпечні та якісні продукти харчування змушують до пошуку інноваційних рішень та відповідних інструментів регулювання сільського господарства з боку управлінського апарату ЄС. Відтак, в Європейському Союзі була сформована багатофункціональна модель сільського господарства, яка, окрім виробничо-комерційної складової, безпосередньо пов'язана з виробництвом аграрної продукції, передбачає також і невиробничі, де чітко виокремлюється екологічна складова, яка покладає відповідальність на аграрний сектор еко-

Рис. 1. Цілі, завдання та механізми стратегії «Європа-2020»
Джерело: [6, с. 26]

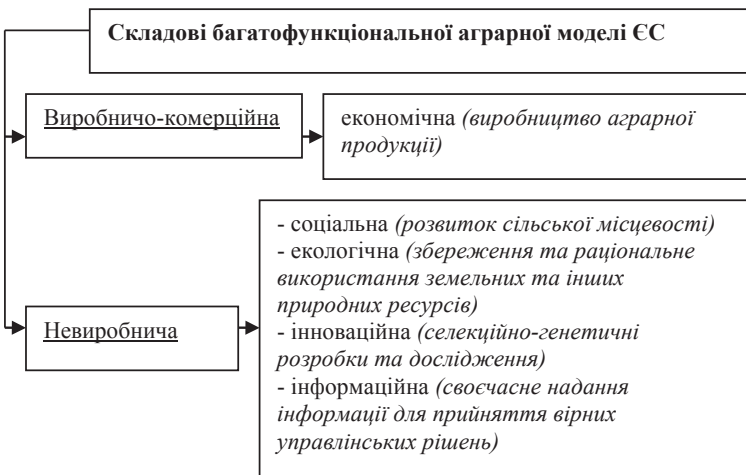

Рис. 2. Сучасна багатофункціональна аграрна модель ЄС
Джерело: [9, с. 36]

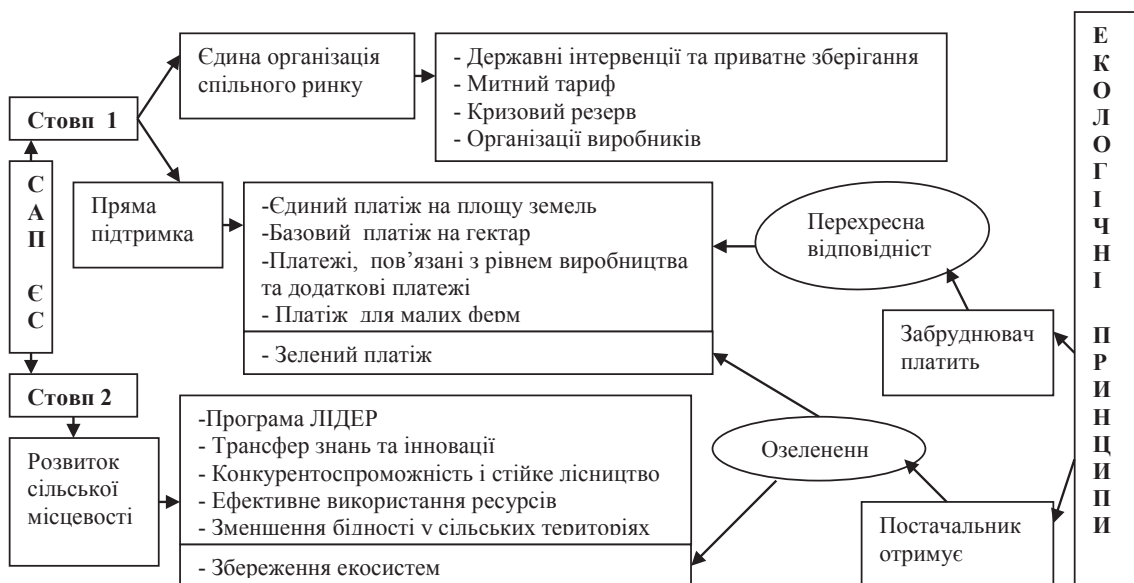

Рис. 3. Екологізація САП ЄС

Джерело: складено автором на основі [6, с. 28; 7; 8; 10]

номіки за збереження та раціональне використання земельних та інших природних ресурсів (рис. 2).

Значні трансформації САП з початку 90-х років ХХ ст. мали на меті не лише підвищення ринкової орієнтації аграрного сектору, розробку ефективніших механізмів підтримки сільської місцевості, але й інтеграцію екологічних вимог у сільськогосподарське виробництво. Так, згідно останньої реформи САП-2020, серед основних довгострокових цілей угруповання було визначено:

- життєздатне виробництво харчів;
- раціональне управління природними ресурсами та дії щодо кліматичних змін;
- збалансований територіальний розвиток [10, с. 2].

Згідно фінансової перспективи 2014–2020 рр., задля досягнення цілей САП було виділено щедрий бюджет у розмірі 408,31 млрд. євро, що складе майже 38% всіх передбачених видатків спільного європейського бюджету. Більша частина цих коштів, а саме 312,74 млрд. євро, буде витрачена на прямі платежі фермерам та ринкові заходи, в свою чергу, на фінансування розвитку сільської місцевості припадає майже чверть видатків – 95,58 млрд. євро [10, с. 3].

Аналіз особливостей регулювання аграрного сектору ЄС показує, що дотримання високих екологічних стандартів стало невід’ємною частиною оboh столпів механізму САП. Два основоположні екологічні принципи об’єднання – забруднювач платить та постачальник отримує – ефективно впроваджені в систему підтримки європейського сільського господарства (рис. 3).

В рамках механізму підтримки доходів фермерів екологічний принцип «забруднювач платить» означає, що для отримання будь-якого виду платежу потрібно обов’язково відповідати вимогам перехресної відповідності. У протилежному випадку надання субсидій буде зменшене або припинене, можуть також накладатися санкції у вигляді штрафів. В свою чергу, принцип «постачальник отримує» передбачає надання додаткових виплат фермерським господарствам, які здійснюють заходи для покращення довкілля. Відтак, принцип перехресної відповідності доповнюється так званим озелененням, відповідно до якого з 2015 р. запроваджується новий інструмент підтримки – прямий зелений платіж, який має складати 30% всіх прямих платежів фермерам країн. Прямий зелений платіж надається відповідно до площі земель і має компенсувати витрати особистих ресурсів сільськогосподарських виробників за надання суспільних благ, тобто тих, які можуть бути поширені на інших громадян суспільства. Передбачається, що фермери, земельний фонд яких перевищує 10 га, будуть здійснювати диверсифікацію вирощуваних сільськогосподарських культур (мінімум дві

культури для орних площ від 10 до 30 га та мінімум три культури для орних площ понад 30 га), утримання постійних пасовищ (які було визначено екологічно чутливими згідно програми «Натура 2000») та відведення фермерськими господарствами обсягом понад 15 га 5% орної площі під зони екологічного фокусу (поля під паром, живоплоти, буферні посадки, азотофіксуючі рослини – конюшина, люцерна, люпин, соя тощо) [11; 12].

Механізм розвитку сільської місцевості ЄС передбачає, що понад 30% бюджету програм сільського розвитку країн має бути спрямовано на допомогу фермерам, які добровільно здійснюють заходи задля покращення довкілля та боротьби з кліматичними змінами з рамок агроекологічних схем. Зокрема, фінансування передбачається за органічне фермерство, консервацію земель в рамках програми «Натура 2000», підтримку зон з природними обмеженнями (гори, низовини), висадку лісів та екологічні інвестиції.

Висновки. Європейський Союз є успішним інтеграційним об’єднанням, яке серйозно переймається екологічними питаннями. Саме тому екологічна компонента стала частиною стратегії «Європа-2020» та має бути інтегрована у всі спільні політики ЄС.

Зважаючи на особливості ведення сільського господарства та його виняткову роль у покращенні вигляду ландшафтів, збільшенні біорізноманіття та розвитку культурної спадщини регіонів, було прийняте рішення щодо посилення ефективності підтримки задля досягнення екологічної цілі ЄС. До принципу перехресної відповідності, який успішно функціонував в Європейському Союзі у попередній фінансовій перспективі, було додано новий принцип – озеленення. Відтак, тепер, окрім санкцій для виробників, які порушують мінімальні стандарти, передбачається стимулювання та компенсація фермерським господарствам, які погоджуються брати на себе більші екологічні зобов’язання через новий інструмент зеленого платежу.

Однак цілісність підходу ЄС щодо інтеграції екологічних принципів у САП є дещо порушеною. Досі існує механізм організації спільного ринку (ОСР), який слугує гарантованим захистом європейських фермерів у часи кризи і передбачає експортні відшкодування та інтервенційні закупи, в який не було інтегровано екологічні принципи. Незважаючи на те що обсяг коштів, які припадають на ОСР, постійно знижується, у 1992 р. на нього припадало 90% видатків, а у 2013 р. – лише 5%. Це питання потребує подальшого вивчення, адже мова йде про понад 20 млрд. євро у семирічній перспективі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бігдан О.В., Ходаківська О.В. Теоретико-методологічні основи економічного механізму екологізації аграрного виробництва / О.В. Бігдан, О.В. Ходаківська [Електро-

- ний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sworld.com.ua/simpoz2/23.pdf>.
2. Чухліб Ю.О. Розробка стратегії екологізації сільськогосподарського виробництва / Ю.О. Чухліб // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2012. – № 4. – С. 160–164.
 3. Магас Л.М., Тимчишин О.Р. Регіональний аспект продовольчої безпеки і екологізація сільського господарства / Л.М. Магас, О.Р. Тимчишин // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси». – 2012. – Вип. 9 (2). – С. 319–325.
 4. Zeijts van H. Greening the Common agricultural policy: impact on farmland biodiversity on an EU scale. – PBL Netherland Environmental Assessment Agency, The Hague. – 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.pbl.nl/sites/default/files/cms/publicaties/002799_CAP%20rapport+kaft\(def\)_0.pdf](http://www.pbl.nl/sites/default/files/cms/publicaties/002799_CAP%20rapport+kaft(def)_0.pdf).
 5. Hall A., Dorai K. The greening of agriculture: agricultural innovation and sustainable growth/ OECD synthesis report. – 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oecd.org/tad/sustainable-agriculture/48268377.pdf/>.
 6. Вінська О.Й. Стратегія ЄС «Європа 2020»: аграрний аспект / О.Й. Вінська // Економічний простір: зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2014. – № 82. – С. 24–32.
 7. Agriculture and the environment: Introduction [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/agriculture/envir/index_en.htm.
 8. Environment and Agriculture [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/environment/agriculture/index.htm>.
 9. Вінська О.Й. Роль інновацій в багатофункціональній аграрній моделі ЄС / О.Й. Вінська // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – К.: НАУ, 2014. – № 2. – С. 35–39.
 10. Overview of Cap Reform 2014-2020 / Agricultural Policy Perspective Brief #5, 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/agriculture/policy-perspectives/policy-briefs/05_en.pdf.
 11. Integrating environmental concerns into the CAP [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/agriculture/envir/cap/index_en.htm.
 12. Greening [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/agriculture/direct-support/greening/index_en.htm.